

SHAXS PSIXOLOGIYASINING MURAKKAB TOMONLARINI O'RGANISH*E'zoza Boyxo'rozova To'lqin qizi**Psixologiya**94-575-70-40*

Annotatsiya: Shaxs psixologiyasiko'p o'lchovli soha bo'lib, u shaxsning o'ziga xos xarakterini belgilaydigan fikrlar, his-tuyg'ular va xatti-harakatlarning naqshlarini o'rganadi. Yillar davomida tadqiqotchilar shaxsning murakkabliklarini tushunishda muhim yutuqlarga erishdilar, uning rivojlanishi, o'lchovlari va inson hayotining turli jabhalariga ta'siri haqida tushunchalar berdilar. Ushbu maqolada Shaxs psixologiyasining asosiy tushunchalari, nazariyalari va yutuqlari haqida umumiy ma'lumot berilgan, bu sohaning fanlararo tabiati va uning zamonaviy tadqiqotlardagi ahamiyati yoritilgan.

Kirish:

Shaxs psixologiyasi shaxsiy xususiyatlarning shakllanishi va namoyon bo'lishiga hissa qo'shadigan individual farqlarning murakkab tarmog'ini ochishga qaratilgan. Psixologiyaning ushbu bo'limi turli omillar, jumladan genetika, atrof-muhit va shaxsiy tajribalar shaxsning o'ziga xos xulq-atvori, idroki va hissiyotlarini qanday shakllantirishini o'rganadi. Shaxsiyatni tushunish insonning xatti-harakatlarini tushunish, natijalarni bashorat qilish va shaxsiy o'sish va farovonlikni ta'minlash uchun juda muhimdir.

Nazariy istiqbollari:

Shaxsiyat psixologlari individual farqlarni tushuntirish va o'rganish uchun turli nazariy asoslardan foydalanadilar. Ushbu bo'limda psixodinamik, gumanistik, xususiyat, ijtimoiy-kognitiv va biologik istiqbollari kabi mashhur nazariyalar muhokama qilinadi. Har bir nazariya ongsiz jarayonlar, o'z-o'zini namoyon qilish, xususiyat o'lchovlari, kognitiv jarayonlar yoki genetik va fiziologik ta'sirlar kabi turli jihatlarni ta'kidlab, shaxsiyat shakllanishiga noyob tushunchalarni taklif qiladi.

Shaxs psixologiyasining nazariy istiqbollari

Shaxs psixologiyasi xulq-atvor, idrok va hissiyot shakllaridagi individual farqlar qanday paydo bo'lishi va rivojlanishini tushuntirishga intiladigan bir qator nazariy nuqtai nazarlarni o'z ichiga oladi. Ushbu bo'lim ushbu sohadagi bir nechta mashhur nazariy asoslarni o'rganadi: psixodinamik, gumanistik, xususiyat, ijtimoiy-kognitiv va biologik istiqbollari. Har bir istiqbol tadqiqotchilar va amaliyotchilar shaxsni tushunishi va tahlil qilishi mumkin bo'lgan alohida ob'ektivni taklif qiladi.

Psixodinamik nuqtai nazar:

Zigmund Freyd tomonidan asos solingan psixodinamik nuqtai nazar, shaxsni shakllantirishda ongsiz jarayonlar va erta bolalik tajribasining rolini ta'kidlaydi. Ushbu

nuqtai nazarga ko'ra, shaxsga ongning uchta komponenti o'rtasidagi o'zaro ta'sir ta'sir qiladi: id (ibtidoiy va ongsiz instinktlar), ego (oqilona va ongli ravishda qaror qabul qilish) va superego (ichki axloqiy me'yorlar). Psixodinamik nazariyotchilar, shuningdek, shaxsiyat rivojlanishining asosiy omillari sifatida himoya mexanizmlari va ongsiz nizolarni hal qilishni ta'kidlaydilar.

Gumanistik nuqtai nazar:

Avraam Maslou va Karl Rojers kabi nufuzli shaxslar bilan bog'liq bo'lgan insonparvarlik nuqtai nazari, shaxsiy o'sish va o'zini o'zi anglash uchun o'ziga xos potentsialga qaratilgan. Bu nuqtai nazar sub'ektiv tajribalar, iroda erkinligi va shaxsning o'zini o'zi anglashi va o'zini o'zi qadrlashi muhimligini ta'kidlaydi. Gumanistik nazariyotchilarning ta'kidlashicha, odamlar o'zlarining avtonomiya, kompetentsiya va aloqadorlikka bo'lgan noyob ehtiyojlarini qondirishga intiladilar va shaxsiy o'sish va farovonlik qo'llab-quvvatlovchi va qabul qiluvchi ijtimoiy muhit tomonidan yordam beradi.

Xususiyatlar nuqtai nazari:

Xususiyat nuqtai nazari, shaxslarni bir-biridan ajratib turadigan fikrlar, his-tuyg'ular va xatti-harakatlarning nisbatan barqaror naqshlari bo'lgan shaxsiy xususiyatlarni o'lchash va tavsiflashga urg'u beradi. Besh faktorli model (FFM) kabi xususiyatlar nazariyalari shaxsiyatni keng o'lchovlar to'plamida tushunish mumkinligini taklif qiladi: ekstraversiya, nevrotizm, tajribaga ochiqlik, rozilik va vijdonlilik. Xususiyat nuqtai nazarlari shaxsiyatning asosiy qurilish bloklarini aniqlash va o'lchashga intiladi va bu xususiyatlarning o'zaro ta'siri va vaziyatlarda xatti-harakatlarga qanday ta'sir qilishini o'rganadi.

Ijtimoiy-kognitiv nuqtai nazar:

Ijtimoiy-kognitiv nuqtai nazar, shaxsni shakllantirishda individual xususiyatlar, atrof-muhit ta'siri va kognitiv jarayonlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni ta'kidlaydi. Albert Banduraning ijtimoiy ta'lim nazariyasi ta'siri ostida bo'lgan bu nuqtai nazar, xatti-harakatni aniqlashda kuzatuv o'rganish, o'z-o'zini samaradorligi e'tiqodlari va shaxsiy maqsadlarning rolini ta'kidlaydi. Ijtimoiy-kognitiv nazariyotchilarning ta'kidlashicha, odamlar o'zlarining ijtimoiy muhitini faol ravishda izohlaydilar va ularga javob beradilar, o'z-o'zini tartibga solish va kognitiv jarayonlar shaxsning rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Biologik nuqtai nazar:

Biologik nuqtai nazar shaxsning biologik va genetik asoslarini o'rganadi. U genetik omillar, miya tuzilmalari va funktsiyalari va fiziologik jarayonlar shaxsiy xususiyatlar va xatti-harakatlardagi individual farqlarga qanday hissa qo'shishini o'rganadi. Biologik nazariyalar shuni ko'rsatadiki, neurotransmitter tizimlari, gormonal faollik va genetik moyilliklarning o'zgarishi temperament, hissiy reaktivlik va shaxsiyatning boshqa jihatlariga ta'sir qilishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, bu nazariy nuqtai nazarlar bir-birini istisno qilmaydi va tadqiqotchilar ko'pincha shaxsiyatni har tomonlama tushunish uchun bir nechta nuqtai nazarlarni birlashtiradilar. Bundan tashqari, zamonaviy Shaxs psixologiyasi individual farqlar va inson shaxsiyatining murakkabliklari haqidagi tushunchamizni yanada boyitish uchun nevrologiya, genetika va evolyutsion psixologiya kabi sohalardagi tushunchalarni o'z ichiga olgan fanlararo yondashuvlarning ahamiyatini tan oladi.

Rivojlanayotgan tendentsiyalar va kelajak yo'nalishlari:

Shaxs psixologiyasidagi so'nggi yutuqlar, jumladan, nevrologiya va genetika integratsiyasi, katta ma'lumotlar va mashinani o'rganish usullaridan foydalanish va shaxsiyatning yangi konstruksiyalarini o'rganish yoritilgan. U shaxsni o'rganishning fanlararo xususiyatiga urg'u beradi va bu sohaning kelajakdagi potentsial yo'nalishlarini taklif qiladi. Rivojlanayotgan tendentsiyalar va Shaxs psixologiyasining kelajakdagi yo'nalishlari Shaxs psixologiyasi tadqiqot metodologiyalari, texnologik innovatsiyalar va fanlararo hamkorlikdagi yutuqlar orqali doimiy ravishda rivojlanib boruvchi dinamik sohadir. Ushbu bo'limda shaxsiyat haqidagi tushunchamizni yanada oshirishga va'da beradigan ba'zi rivojlanayotgan tendentsiyalar va kelajak yo'nalishlari o'rganiladi.

Funktsional magnit-rezonans tomografiya (fMRI) va elektroensefalografiya (EEG) kabi neyroimaging texnikasidagi yutuqlar shaxsiyat xususiyatlari va xatti-harakatlari asosidagi neyron mexanizmlarni o'rganish uchun yangi yo'llarni ochdi. Neurobiologiyani Shaxs psixologiyasi bilan integratsiyalash tadqiqotchilarga xususiyatlarning nevrobiologik asoslarini o'rganishga, genlarning shaxsiyatni shakllantirish uchun atrof-muhit omillari bilan qanday o'zaro ta'sirini tushunishga va shaxsiyat rivojlanishi va o'zgarishining neyrokorelyatsiyasini o'rganishga imkon beradi. Keng miqyosli ma'lumotlar to'plamining mavjudligi va mashinani o'rganish algoritmlarining paydo bo'lishi Shaxs psixologiyasi uchun ajoyib imkoniyatlarni taqdim etadi. Turli manbalardan, jumladan, ijtimoiy media, taqiladigan qurilmalar va onlayn platformalardan olingan keng qamrovli ma'lumotlar to'plamini tahlil qilish, shaxsiyatning turli kontekstlarda namoyon bo'lishi va turli natijalarga qanday ta'sir qilishi haqida qimmatli tushunchalarni berishi mumkin. Mashinani o'rganish texnikasi murakkab naqshlarni aniqlash, individual farqlarni bashorat qilish va shaxsiy profillarga asoslangan shaxsiy aralashuvlarni amalga oshirish imkonini beradi.

Shaxsning yangi konstruksiyalarini o'rganish:

Soha rivojlanib borar ekan, tadqiqotchilar an'anaviy shaxsiy xususiyatlardan tashqari yangi o'lchovlar va konstruksiyalarni doimiy ravishda o'rganmoqdalar. Misol uchun, ijobiy psixologiya odamlarning kuchli tomonlari va shaxsiyatning ijobiy tomonlariga e'tibor qaratadigan qat'iyatlilik, chidamlilik va minnatdorchilik kabi tuzilmalarni ommalashtirdi. Bundan tashqari, tadqiqotchilar ixtisoslashgan kontekstlarda shaxs o'ynaydigan rollarni yaxshiroq tushunish uchun tadbirkor shaxs,

raqamli shaxsiyat yoki atrof-muhit shaxsi kabi muayyan sohalar bilan bog'liq shaxsiyat konstruktsiyalarini o'rganmoqda.

Madaniyatlararo va global istiqbollari:

Globalashuv va ko'p madaniyatli o'zaro ta'sirlarning kuchayishi bilan turli xil madaniy kontekstlarda shaxsni o'rganishga e'tibor kuchaymoqda. Madaniyatlararo tadqiqotlar madaniyatning shaxsiyat namoyon bo'lishiga, ayrim xususiyatlarning universalligiga va shaxs rivojlanishidagi madaniy o'zgarishlarga qanday ta'sir qilishini chuqurroq tushunishga imkon beradi. Shaxs psixologiyasining kelajakdagi yo'nalishlari madaniyat va shaxsiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirni o'rganish, madaniy kompetentsiyani o'rganish va madaniy jihatdan sezgir baholash vositalarini ishlab chiqishni o'z ichiga olishi mumkin. An'anaga ko'ra, Shaxs psixologiyasi kattalar va barqaror xususiyat o'lchovlariga qaratilgan. Biroq, hayot davomida shaxsiyat rivojlanishini o'rganish muhimligi tobora ortib bormoqda. Kelajakdagi tadqiqotlar shaxsiyatning dastlabki kelib chiqishini o'rganishi, bolalik, o'smirlilik va kattalik davrida shaxsiyat xususiyatlarining qanday rivojlanishi va o'zgarishini o'rganishi va asosiy hayotiy o'tishlar va voqealarning shaxs rivojlanishiga ta'sirini o'rganishi mumkin.

8. Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, Shaxs psixologiyasi jonli va rivojlanayotgan soha bo'lib, u nevrologiya, genetika, katta ma'lumotlarni tahlil qilish va shaxsiyatning yangi konstruktsiyalarini o'rganish integratsiyasi orqali o'z ufqlarini kengaytirishda davom etmoqda. Shaxs psixologiyasining kelajagi fanlararo hamkorlik, madaniyatlararo tadqiqotlar va umr ko'rish istiqbollari bilan bog'liq bo'lib, tadqiqotchilarga inson shaxsiyatining murakkabliklari va uning hayotning turli sohalariga ta'siri haqida chuqurroq tushunchaga ega bo'lish imkonini beradi. Shaxs psixologiyasi inson tabiatining nozik tomonlarini yoritib beruvchi jonli va rivojlanayotgan soha bo'lib qolmoqda. Shaxsni shakllantiruvchi omillarni tadqiq qilish orqali tadqiqotchilar insonning xulq-atvori, farovonligi va shaxsiy o'sishi haqidagi tushunchamizni yaxshilashga intilishadi. Ushbu maqola ushbu sohadagi asosiy tushunchalar, nazariyalar, o'lchash usullari va ta'sirlari haqida to'liq ma'lumot beradi, shuningdek, Shaxs psixologiyasidagi keyingi yutuqlarni va'da qiladigan hayajonli yutuqlar va kelajak yo'nalishlarini ta'kidlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sobirkhonovna, Mahmudova Madinaxon. "Professional Training Of Future Speakers In The Period Of Independent Study." *Archive of Conferences*. Vol. 10. No. 1. 2020.
2. Maxmudova, Madinaxon, and Babayeva Azizabonu. "Ruhiy Rivojlanishi Sustlashgan Bolalar Lug'atining Psixik Rivojlanish Bilan Bog'liqligi." *Conference Zone*. 2022.

3. Kodirova, Feruzakhon Usmanovna, S. Z. Matupaeva, and Feruza Rakhimovna Teshaboeva. "Methodical cluster-an innovative mechanism to increase the efficiency of general secondary and inclusive education." (2020).
4. Mahmudova, Madina Sobirkhonovna. "The Role Of Independent Education In The Formation Of Professional Competencies Of Prospective Speech Therapists." *Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology* 2.10 (2020): 358-363.
5. Feruza, Teshabaeva, Mahmudova Madina, and Yuldasheva Dilbar. "The essence of inclusive education in developed countries." *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol 8.1* (2020).
6. Sobirkhonovna, Mahmudova Madinahon. "An Innovative Mechanisms to Increase the Effectiveness of Independent Education of Future Defectologists." *International Journal on Integrated Education* 3.11 (2020): 210-211.